

ВПЛИВ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ВИХОВАННЯ ДОБРОТИ В ПІДЛІТКІВ

М. А. Касич

ORCID 0000-0001-7633-1533

У цій статті автор розглядає позитивні сторони впливу сучасного інформаційного простору на виховання почуття доброти в підлітків. Розглянуто поняття інформаційної інфраструктури суспільства як середовища, що забезпечує можливість збору, передачі, зберігання, обробки й розповсюдження інформації. Розглянуто поняття інформаційної екології – науки, що вивчає закономірності впливу інформації на людину у психофізіологічному та соціальному аспектах. Автор підкреслює, що, незважаючи на потенційний негативний вплив, інтернет-ресурси, за умови правильного та відповідального користування, розширюють світобачення, дозволяють глобально вивчати світ, знайомитися з різними поглядами, обмінюватись і ділитись думками. У статті описано поняття толерантності, згідно з декларацією принципів толерантності. Насамперед, розглядається вплив поширення ідей толерантності інформаційним простором на ментальність і світобачення підлітків. Зокрема, у статті обґрунтовано позитивний вплив на виховання доброти в підлітках новітньої тенденції розповсюдження бодіпозитиву (від англ. body positivity) – ідей про те, що всі люди мають почувати себе щасливими й пишатися своїм тілом, незалежно від того, якої форми чи розміру воно є. Автор підкреслює, що позитивною тенденцією в сучасному інформаційному просторі є також зміна ставлення до тварин і піклування про них, як про менших і залежних від людини істот, що сприяє вихованню людяності в підлітках. У статті розглядаються особливості розповсюдження та популяризації благодійності у сучасному інформаційному просторі, зокрема, у мережі інтернет. Автор підкреслює, що головною позитивною ознакою цього є те, що підлітки мають можливість, користуючись інтернет-ресурсами, подивитись на роботу різних благодійних фондів зсередини й долучитись до волонтерської роботи, що позитивно впливає на виховання доброти й людяності.

Ключові слова: сучасний інформаційний простір, доброта, морально-етичне виховання підлітків, толерантність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ми звикли характеризувати глобальне захоплення підлітками інформаційною мережею лише в негативному контексті. Дійсно, в сучасній інтернет-павутині наявно забагато непотребу. Жорстокість, насилля, нецензурні вислови та відео – все це привертає загальну увагу і є предметом негативного впливу на ще не сформовану до кінця юну особистість. Крім того, сучасний школяр стикається з протиріччями між моральним і естетичним у засобах масової комунікації. Телебачення, кінематограф, відеопродукція нерідко показують естетизацію аморальних явищ – жорстокості, насилля і т. п. (Шевченко, 2014). Але поглянемо на це з іншого боку. Сучасний інформаційний простір дає безліч можливостей для особистого розвитку й самоосвіти, про які декілька десятків років тому людина могла лише мріяти. Головне – правильно та відповідально ним користуватися.

Користування сучасними інтернет-ресурсами розширює світобачення, дозволяє глобально вивчати світ, знайомитися з різними поглядами, обмінюватись і ділитись думками.

Поява нових соціальних просторів, зокрема інтернету, наповнює життя підлітка іншим змістом. В цих умовах конструюється нова мораль, трансформуються ціннісні орієнтації, відбувається зміна традиційних інститутів соціалізації дитини (Авдеєв, 2012)

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Питання морального виховання підлітків вивчала Г. Шевченко. Явище сучасного інформаційного простору та його вплив на суспільство вивчали К. Дубняк, В. Медведєва, С. Колесніченко, М. Яковенко. Вплив сучасного інформаційного простору на психологію і соціальну поведінку підлітків розглядав А. Авдеєв. Поняття толерантності досліджували Е. Кабанова, Е. Ветрова. М. Мельничук.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сукупність інформації, що переміщується в інформаційному просторі через канали комунікації, науковці розглядають як інформаційний потік. Залежно від наявності каналів комунікації інформаційні потоки можуть поширюватися як усередині окремих інфосфер, так і між ними (Дубняк, 2015).

Інформаційна інфраструктура суспільства – середовище, яке забезпечує можливість збору, передачі, зберігання, обробки й розповсюдження інформації та належить до складу технологічних й організаційних компонентів інформаційного простору (Там само).

Засоби масової комунікації надають особливі форми міжособистісного спілкування поза межами політичних чи соціальних утворень, що сприяє розмиванню національної самоідентифікації. Телекомунікаційні технології, в поєднанні з соціальними, надають широкі можливості для маніпулювання свідомістю особистості, групами людей, суспільством, формування суспільних цінностей та впливу на масову свідомість у світовому масштабі. Мас-медіа перетворилися на потужну зброю – засоби інформаційного й політичного тиску на громадську свідомість (Там само).

На сьогодні постає питання про необхідність розвитку інформаційної екології – науки, що вивчає закономірності впливу інформації на людину в психофізіологічному та соціальному аспектах, розробляє заходи щодо оздоровлення інформаційного середовища. Завдання інформаційної екології полягає у розробці основ еколого-гігієнічної інформаційної поведінки, науковому обґрунтуванні санітарних заходів щодо організації інформаційних мереж і процесів, створенні, розповсюдженні, споживанні, зберіганні й відтворенні інформації. Все це необхідно задля мінімізації негативного впливу (Людина у сучасному інформаційному просторі).

Мета статті – проаналізувати позитивний вплив сучасного інформаційного простору на морально-етичне виховання та світобачення підлітків, зокрема, виховання почуття доброти як ключового в моральному становленні особистості підлітка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивною ознакою сучасності є поширення світом ідей толерантності в різних аспектах життя за допомогою всесвітньої мережі. Толерантність – зовсім не нове слово для сучасного світу. Під цим поняттям завжди розуміли повагу до інших культур, думок, ментальних і зовнішніх рис різних особистостей.

Згідно з Декларацією принципів толерантності, затвердженою резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 року, толерантність означає повагу, прийняття й правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження й способів прояву людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування й свобода думки, совісті й переконань. Терпимість – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Терпимість – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру й сприяє заміні культури війни культурою миру (Декларація принципів толерантності, 1995).

Крім того, документ підкреслює, що толерантність не означає терпимого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх або поступки чужим переконанням. Це означає, що кожен є вільним

дотримуватися своїх переконань і визнає таке ж право за іншими. Виховання толерантності як однієї з важливих складових поняття доброти можливе шляхом правильної соціалізації підлітка в сучасному глобалізованому просторі.

Двадцять перше століття започаткувало появу нових тенденцій в ідеях глобальної толерантності. Так, інформаційним простором поширюється поняття «бодіпозитив». Collins Dictionary дає таке визначення цьому поняттю: «Бодіпозитив – це ідея про те, що всі люди мають почувати себе щасливими й пишатися своїм тілом, незалежно від того, якої форми чи розміру воно є» (Collins. Definition of 'body positivity'). Таким чином, сенс нової течії можна узагальнити прагненням сучасного суспільства довести перевагу внутрішнього світу людини над її зовнішністю. Прихильники цих ідей доводять, що краса кожної людини в її індивідуальності, а будь-які особливості зовнішності не можуть засуджуватись лише тому, що не підходять під загальноприйняті стандарти чи естетичні погляди соціуму.

Підлітки в дитячих колективах часто потерпають від глузувань ровесників саме через певні зовнішні особливості, якщо вони контрастно відрізняються від інших. Це можуть бути риси, пов'язані з певними проблемами зі здоров'ям, такі як надмірна вага чи носіння окулярів, так і певні генетичні особливості, що не є фізичними вадами – нестандартний зріст, риси обличчя, колір шкіри тощо. Ідея тілесного позитиву, що дедалі більше шириться інформаційним простором, здатна оселити в свідомості підлітків толерантне ставлення до оточуючих, сприяти поширенню доброти та дружніх стосунків у дитячому колективі.

Позитивною тенденцією в сучасному інформаційному просторі є також зміна ставлення до тварин. Одним із суттєвих показників морального здоров'я нації завжди було ставлення людей до менших істот. Аналіз статусу тварин у різні епохи та в різних країнах засвідчує, що між ставленням людей до тварин і рівнем духовного розвитку суспільства існує певна залежність (Спектор, 2018).

Мова йде, передусім, про домашніх тварин, оскільки в процесі еволюції, тісно проживаючи поряд з людьми, вони стали екстремально залежними від людини і, на жаль, найбільше потерпають від негуманного ставлення до них. Все частіше трапляються випадки жорстокого ставлення до тварин не лише з боку дорослих, але і, що найгірше, з боку дітей. Діти можуть виявляти агресію до слабших за них істот задля самоствердження й демонстрації сили, крім того, якщо такі вчинки залишаться поза увагою дорослих, і над дитиною не буде проведена певна виховна робота та психологічна діагностика, у майбутньому це призведе до ментальних порушень, наслідком яких може стати кримінальна поведінка. Тому

культура шанобливого ставлення до тварин має виховуватись змалку, адже це – запорука морального здоров'я соціуму, ознака високого розвитку країни й прогресивності суспільства.

Сучасний інформаційний простір сприяє поширенню ідеї гуманного ставлення до живих істот. Стрімко популярними стають відео про порятунок безпритульних тварин, які під пильним наглядом ветеринарів і волонтерів одужують і знаходять нову сім'ю. Це якнайкраще ілюструє для підлітків гуманне поводження з тваринами й мотивує юних глядачів на благородні вчинки.

Популярність глобального інформаційного простору відкриває нові кордони для різних соціальних проєктів і сприяє розповсюдженню й популяризації благодійності. Інтернет-статті та відео поширюють інформацію про людей чи тварин, що перебувають у складних життєвих обставинах, зазнають скривдження, потребують допомоги. Сприймаючи таку інформацію, підлітки не тільки пізнають життя і вчать співчувати, але й самі можуть долучитись до волонтерської роботи.

Головною зміною у роботі благодійних фондів стало те, що з розвитком інформаційного простору в них з'явилась можливість не тільки розповсюджувати інформацію, а й показувати свою роботу зсередини. Вони знімають на відео свою діяльність і розповсюджують записи широкому колу глядачів. Таким чином, працівники фондів намагаються показати, що будь-яка благодійність – це не лише збір коштів, а й щоденні зусилля небайдужих волонтерів, оскільки в більшості випадків потрібна, передусім, не фінансова допомога, а психологічна, фізична, медична, юридична. Справжня допомога – це, насамперед, небайдужість, піклування й поетапна стратегія дій компетентних спеціалістів. Існує багато благодійних організацій різного напрямку: допомога тваринам, літнім людям, безпритульним, багатодітним родинам, людям з інвалідністю, хворобами, з різними залежностями, біженцям, жінкам, що зазнають домашнє насилля та ін. Інтернет дає змогу спостерігати не тільки за роботою вітчизняних, але й зарубіжних фондів. Це дає можливість дізнатися про досвід інших країн у вирішенні складних життєвих питань.

Для формування почуття доброти й позитивної моральної поведінки в підлітковому віці недостатньо лише методу бесіди. В цьому віці надзвичайно важливо бачити добрі діла наочно. Для підлітків характерний вибір рольових моделей, тобто осіб, чію поведінку вони бажають наслідувати. Багато медійних особистостей долучаються до благодійних проєктів та здійснення добрих справ і стають для підлітків таким прикладом для наслідування.

«Вічно зеленими» ідеалами Справжніх людей були і залишаться назавжди Люди працелюбні, творчі, Високоморальні, порядні, здатні творити життя, оповите ідеалами Мудрості, Добра і Краси, дієвого патріотизму, духовності і сили Духу, що надихає на пробудження світлих думок і щирих почуттів, прагнення до гармонізації оточуючого світу, радісне творіння на благо людства (Шевченко, 2016)

Останні дослідження показують, що старшокласники добре розуміють значення загальнолюдських моральних цінностей, хоча не завжди можуть виразити це у вигляді дефініцій. У кожного підлітка є своя ієрархія моральних цінностей, але основними вони вважають доброту, взаєморозуміння, вірність, чесність, совість. Школярі засуджують аморальні якості – підлість, жорстокість, приниження людини, заздрість (Шевченко, 2014)

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний інформаційний простір надає безліч можливостей для ментального та морального розвитку підлітків. Коректне та відповідальне користування інтернет-ресурсами дозволяє підлітку правильно соціалізуватись у суспільстві, виробити толерантне ставлення до оточуючих.

Література

1. Collins. Definition of 'body positivity'. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/body-positivity> (дата звернення: 28.03.2020).
2. Авдеев А. Ю. Современный подросток в пространстве информационных технологий: психологический аспект. *Вестник Костромского государственного университета*. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. 2012. Том 18. Вып. 3. С. 67-72.
3. Декларація принципів толерантності. Документ 995_503, поточна редакція — Прийняття від 16.11.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503 (дата звернення: 1.04.2020).
4. Дубняк К. А. Інформаційний простір: структура та функціональні параметри. *Держава та регіони*. Серія : Соціальні комунікації. 2015. № 4. С. 21-25.
5. Кабанова Е. Е. Ветрова Е. А. Формирование толерантности в обществе в современном мире. *Социально-экономические явления и процессы*. 2017. Том 12. Вып. 2. С. 47-50.
6. Людина у сучасному інформаційному просторі. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3869-lyudina-u-suchasnomu-informatsynomu-prostorii/> (дата звернення: 28.03.2020).
7. Медведєва В. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського* : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2016. Вип. 43. С. 584–595.

8. Гуманне та відповідальне ставлення до тварин: методичний посібник / О. М. Спектор та ін. Київ : ТОВ «ЦП «Компринт», 2018. 88 с.
9. Шевченко Г. П. Культура і мистецтво в ідеалотворенні особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. Вип. 6. С. 294-305.
10. Шевченко Г. П., Бутенко Л. Л., Шкурин А. И. Поэтический образ морали в искусстве: опыт нравственного воспитания старшеклассников: книга для учителей и студентов. 2-е изд., доп. и испр. Луганск : Изд-во «НОУЛИДЖ», 2014. 320 С.

References

1. *Collins. Definition of 'body positivity'*. Retrieved from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/body-positivity> (date of appeal: 28.03.2020) (eng).
2. Avdeev, A. (2012). Sovremenniyi podrostok v prostranstve informatsionnykh tekhnologiy: psikhologicheskyy aspekt [Modern teenager in space of information technologies: psychological aspect]. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta*. Seriya: Pedagogika. Psikhologiya. Sotsiokinetika, Vol. 18, 3, 67-72 (rus).
3. *Deklaratsiia pryntsyviv tolerantnosti. Dokument 995_503, potochna redaktsiia — Pryiniattia vid 16.11.1995 [Declaration of principles on tolerance]* (1995). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503 (date of appeal: 1.04.2020) (ukr).
4. Dubnyak, K. A. (2015). Informatsiynyi prostir: struktura ta funktsionalni parametry [Information space: structural and functional parameters]. *Derzhava ta regiony*. Seriya : Socialni komunikatsii, 4, 21-25 (ukr).
5. Kabanova, E. E., & Vetrova, E. A. (2017) Formirovanie tolerantnosti v obshchestve v sovremennom mire [Formation of tolerance in society in modern world]. *Sotsialno-ekonomicheskie yavleniya i protsessy*, Vol. 12, 2, 47-50 (rus).
6. *Liudyna u suchasnomu informatsynomu prostori [Human in modern information space]*. Retrieved from <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3869-lyudina-u-suchasnomu-informatsynomu-prostori/> (date of appeal: 28.03.2020) (ukr).
7. Medvedyeva, V. (2016). Osoblyvosti protsesu sotsializatsii osobystosti v umovakh informatsynoho suspilstva [Features of the process of socialization of the individual in the information society]. *Nauk. pr. Nacz. b-ky Ukrayiny im. V. I. Vernadskogo* : zb. nauk. pr. / NAN Ukrayiny, Nacz. b-ka Ukrayiny im. V. I. Vernadskogo, Asocz. b-ka Ukrayiny, 43, 584–595. Kyiv (ukr).
8. Spektor, O. M. (2018). *Humanne ta vidpovidalne stavlennya do tvaryn: metodychnyi posibnyk [Humane and responsible attitude towards animals: methodical manual]*, 88. O. M. Spektor, L. M. Yenzheyevs`ka, E. A. Moskalyk, & A. O. Khailenko. Kyiv: TOV "CP "Komprynt" (ukr).
9. Shevchenko, G. P. (2016). Kultura i mystetsztvo v idealotvorenni osobystosti [Culture and art in ideal-creation of personality]. *Dukhovnist osobystosti: metodologiya, teoriya i praktyka*, 6, 294-305 (ukr).
10. Shevchenko, G. P., Butenko, L. L., & Shkuryn, A. Y. (2014). *Poetycheskiy obraz morali v iskusstve: opyt nravstvennogo vospitaniya starsheklassnikov: kniga dlya uchitelei i studentov [The poetic image of morality in art: the experience of moral*

education of high school students: a book for teachers and students.] 2-d ed., added and corrected, 320. Lugansk: Noulidzh (rus).

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА НА ВОСПИТАНИЕ ДОБРОТЫ У ПОДРОСТКОВ

М. А. Касич

В этой статье автор рассматривает позитивные стороны влияния современного информационного пространства на воспитание чувства доброты у подростков. Рассмотрено понятие информационной инфраструктуры общества как среды, которая обеспечивает возможность сбора, передачи, хранения, обработки и распространения информации. Рассмотрено понятие информационной экологии – науки, которая изучает закономерности влияния информации на человека в психофизиологическом и социальном аспектах. Автор подчёркивает, что, несмотря на потенциальное негативное влияние, интернет-ресурсы, при условии правильного и ответственного использования, расширяют кругозор, позволяют глобально изучать мир, знакомиться с разными взглядами, обмениваться и делиться мнениями. В статье описано понятие толерантности в соответствии с декларацией принципов толерантности. Прежде всего рассматривается влияние распространения идей толерантности по информационному пространству на ментальность и мировоззрение подростков. В частности, в статье обосновано позитивное влияние на воспитание доброты в подростках новейшей тенденции бодипозитива (от англ. body positivity) – идеи про то, что все люди должны чувствовать себя счастливыми и гордиться своим телом, независимо от того, какой оно формы или размера. Автор подчёркивает, что позитивной тенденцией в современном информационном пространстве является также изменение отношения к животным и забота о них, как о меньших и зависимых от человека существах, способствует воспитанию человечности в подростках. В статье рассматриваются особенности распространения и популяризации благотворительности в современном информационном пространстве, в частности, в сети интернет. Автор подчёркивает, что главной позитивной стороной этого является то, что подростки имеют возможность, пользуясь интернет-ресурсами, посмотреть на работу разных благотворительных фондов изнутри и присоединиться к волонтёрской работе, что позитивно влияет на воспитание доброты и человечности.

Ключевые слова: современное информационное пространство, доброта, нравственно-этическое воспитание подростков, толерантность.

**THE INFLUENCE OF MODERN INFORMATION SPACE ON
UPBRINGING THE KINDNESS IN ADOLESCENTS****M. A. Kasych**

In this article, the author considers the positive aspects impact of modern information space on the upbringing the kindness in adolescents. The concept of information infrastructure of society as an environment that provides the ability to collect, transmit, store, process and disseminate information is considered. The concept of information ecology as a science that studies the patterns of information impact on humans in psychophysiological and social aspects is considered. The author emphasizes that despite the potential negative impact, Internet resources, in case of correct and responsible usage, can expand the worldview, allow to study the world globally, to get acquainted with different views, exchange and share opinions. The article describes the concept of tolerance, according to the declaration of principles of tolerance. Primarily, the author considers the influence of tolerance ideas spreading in the information space on the mentality and worldview of adolescents. In particular, the article substantiates the positive impact on the upbringing the kindness in adolescents of the latest body positivity trend (from the English. Body positivity - the idea that people should feel happy with and proud of their body, whatever shape or size it is). The author emphasizes that a positive trend in the modern information space is also a change of attitude to animals. Taking care about them as about smaller and human dependent creatures, contributes to the upbringing of humanity in adolescents. The article considers the features of spreading and popularization of charity in the modern information space, in particular on the Internet. The author emphasizes that the main positive feature of this is that teenagers have the opportunity to use the Internet resources to observe the work of various charitable foundations from the inside and to join the volunteer work that has a positive impact on the education of kindness and humanity.

Key words: *Modern information space, kindness, moral and ethical upbringing of adolescents, tolerance.*

Касич Марія Андріївна – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: mariakasych@gmail.com

Касич Мария Андреевна – аспірантка кафедри педагогіки Восточноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (г. Северодонецк, Україна). E-mail: mariakasych@gmail.com

Kasych Mariia Andriivna – Post-graduate student of the Department of Pedagogy of Volodymyr Dahl East Ukrainian University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: mariakasych@gmail.com